

6. PORUCHY VŮLE, PORUCHY EMOCÍ, PORUCHY JEDNÁNÍ

PORUCHY EMOCÍ

Dělení emocí podle intenzity a časového trvání:

1. **Afekty** – krátkodobé, prudké emoční reakce.
2. **Nálady** – zabarvující prožívání, trvají hodiny až dny (radostná, smutná nálada).
3. **City** – dlouhodobé, intenzivní (láska, nenávisť).
4. **Vášně** – dlouhodobé (i celoživotní), velmi intenzivní.
 - a) **Nižší emoce** – strach, hněv, smutek, radost, hnus.
 - b) **Vyšší emoce** – intelektuální (zvědavost, poznávání), estetické (krása, ošklivost), etické (právo, pravda, spravedlnost), náboženské (víra).

1. Poruchy afektů

- a) **Patický afekt** – neobyčejně intenzivní afekt (vztek, hněv), na jehož vrcholu dojde ke krátkodobému zákalu vědomí (mráкотnému stavu). V takovém chorobném stavu může dojít k nějakému závažnému jednání (vražda, agresivní jednání, sebevražda), na které chybí vzpomínka.
- b) **Emoční labilita** – vyznačuje se proměnlivými emocemi i na slabé podněty.
- c) **Emoční inkontinence** – reakce pláčem i na neemoční podněty.
- d) **Hypersenzitivita** – vyznačuje se lehkým vznikem emocí, které jsou trvalejší než u emoční lability, jde spíše o dojmavost a lítostivost.
- e) **Afektivní ambivalence** – obsahuje současně a v témže okamžiku protikladné emoce (lásku i nenávisť, radost i smutek).
- f) **Fobie** – vtíravé strachy, jejich základním podkladem je většinou strach o život nebo o osobní důstojnost.

2. Poruchy nálad

Patické nálady

Patické nálady se vyznačují **velkými změnami v intenzitě** (většími než u běžné nálady) a **délkou trvání** (může trvat měsíce i roky). Patická nálada má **zásadní a hluboký vliv na osobnost člověka**, na jeho jednání, postoje a **není přístupná logickému a racionálnímu přesvědčování okolí**.

Patické nálady se vyskytují **ve dvou polárních extrémech**:

a) Manická nálada – pocity **blaženosti, nadměrného štěstí, vysoké aktivity**, zvýšené psychomotorické tempo, jež stupňováním může vést k trysku myšlení, přeskokování v pozornosti i činnostech až k jejich rozpadu.

V rámci manické nálady se mohou **vyskytovat jednotlivě nebo střídavě následující formy nálady**:

- **Euforická** – **blažená**, spokojená nálada, **bez zvýšené aktivity**.
- **Exaltovaná, extatická** – doprovázená pocitem **blaha, nadšení, zvýšená aktivita**.
- **Explozivní** – výbušná se sklonem **k agresí, hněvu, vzteku**.

Hypomanická – symptomy manické nálady, ale **ve sníženém stupni**.

b) Depresivní nálada – **smutek, bezútěšnost, strach**, zpomalení vitálních i psychomotorických funkcí, **sebeobviňování, nebezpečí sebevraždy** – deprese, schizofrenie, epilepsie, demence, toxikomanie.

- **Apatická** – snížené psychomotorické tempo, **lhostejnost, nerozhodnost**, ztráta iniciativy.
- **Bezradná** – dominuje **neschopnost rozhodování**, prožívaná nepříjemně.

3. Poruchy citů

Poruchy vyšších citů ve smyslu jejich nedostatečného rozvinutí, ztráty nebo snížení.

Mohou být porušeny buď **na vrozené bázi** nebo při **organických postiženích CNS, alkoholismu, demence, traumata, schizofrenie, specifické poruchy osobnosti (disociální, histriónská)**.

PORUCHY VŮLE

Vůle zaměřuje jednání člověka k určitému cíli.

- a) **Hypobulie** – vyznačuje se **nerozhodností** a může být vystupňována až v **abulii**, která znamená **úplnou ztrátu schopnosti zahájit nějakou činnost**.
- b) **Hyperbulie** – vyznačuje se **nadměrnou energií, rozhodností** a houževnatostí.

PORUCHY JEDNÁNÍ

1. Kvantitativní poruchy:

- a) **Hypoagilnost** – všeobecné ochuzení aktivity.
- b) **Hyperagilnost** – zvýšená duševní i tělesná aktivita.
- c) **Agitovanost** – neklidné, zmatené a bezcílné pohyby, často s úzkostí.

2. Kvalitativní poruchy

- a) **Katatonické symptomy** – nemocní často **nenavazují kontakt s okolím**, ale nemají poruchu vědomí.
Produktivní forma – **bizarní mimika a gestikulace**.
Stuporózní forma – od **zmenšené pohyblivosti** až po **úplnou strnulost trvající i týdny**.
- b) **Záraz jednání** – náhlá přechodná zástava myšlenkové i jiné činnosti bez příčiny.
- c) **Stereotypie, iterace** – mechanické opakování slovních výroků, pohybu nebo mimiky.
- d) **Raptus** – bouřlivé a výbušné jednání, které vede k agresi vůči vlastní osobě nebo vůči okolí a pramení většinou z nesnesitelné úzkosti.
- e) **Impulzivní jednání** – neovladatelné puzení k nějakému činu, je náhlé, prováděné bez úvahy a bez emočního doprovodu, ale s velkou energií. Postižený si na celou událost pamatuje, ale nedovede udat její důvod, motivaci. K impulzivnímu jednání dlouhodobějšího charakteru patří **dromomanie** (impulzivní toulavost), **pyromanie, kleptomanie** atd.
- f) **Zkratkovité jednání** – typické pro toto jednání je, že spěje k cíli nejkratší cestou, přičemž způsob provedení i cíl bývají neuvážené, takže vzniká větší škoda, než byla původní obtíž. Je příčinou mnoha neuvážených, ale neškodných činů, ale i tragédií (sebevraždy z nešťastné lásky, vraždy, dezerce atd.). Vzniká na základě pocitu nesnesitelnosti těžké situace.
- g) **Automatismy** – stereotypně se opakující pohyby a výkony, které mohou být kdykoli vědomě kontrolovány a vůlí pozastaveny, ale při oslabení pozornosti se obnovují. Jsou časté i u zdravých lidí při nudě, napětí, duševní práci.
- h) **Tiky** – jsou zafixované pohyby, většinou jednoduché, které se sice dají potlačit, ale jen uplatněním pozornosti a vůle.